

Konferencja naukowa „Wojsko w przestrzeni miast regionu kujawsko-pomorskiego w XIX i XX wieku”. Grudziądz, 7 kwietnia 2017 r.

W dniu 7 kwietnia 2017 r. w salach grudziądzkiego muzeum odbyła się konferencja naukowa pt. „Wojsko w przestrzeni miast regionu kujawsko-pomorskiego w XIX i XX wieku”. Organizatorami konferencji było Muzeum im. ks. dr. Władysława Łęgi w Grudziądzu oraz Instytut Historii i Archiwistyki UMK w Toruniu (IHiA UMK). Patronat honorowy nad konferencją objęli: marszałek województwa kujawsko-pomorskiego Piotr Całbecki i prezydent Grudziądza Robert Malinowski. W Komitecie organizacyjnym zasiadali: prof. dr hab. Waldemar Rozenkowski, dyrektor Instytutu Historii i Archiwistyki UMK w Toruniu, Wioletta Pacuszka, dyrektor Muzeum im. ks. dr. Władysława Łęgi w Grudziądzu, oraz dr hab. Maciej Krotofil i prof. dr hab. Wiesław Sieradzan, pracownicy naukowo-dydaktyczni UMK. Funkcje sekretarza sprawował dr Robert Rybak, adiunkt w Zakładzie Historii Wojskowej UMK.

Konferencja rozpoczęła się o godz. 9 w salach muzeum. Gości przywitani dyrektor Muzeum Wioletta Pacuszka i dyrektor IHiA UMK prof. dr hab. Waldemar Rozynekowski. Następnie głos zabrał prezydent Grudziądza Robert Malinowski, który podkreślił ogromne znaczenie wojska w historii miasta, a także zwrócił uwagę na znakomitą współpracę miejscowego muzeum ze środowiskiem naukowym UMK w Toruniu.

Moderatorem części pierwszej konferencji był dr hab. Zbigniew Karpus, prof. UMK. Jako pierwszy wystąpił prof. dr hab. Waldemar Rezmer, kierownik Zakładu Historii Wojskowej UMK, który ze swadą przedstawił

temat „Garnizon Wojska Polskiego w Grudziądzu (1920–1939). Stan badań i postulaty badawcze”, omawiając znaczenie Garnizonu Grudziądz, siedziby dowództwa 16 Dywizji Piechoty, 18 Pułku Ułanów Pomorskich, 16 Pułku Artylerii Polowej (Lekkiej) oraz wielu szkół wojskowych z Centrum Wyszkożenia Kawalerii na czele.

Po krótkiej przerwie kontynuowano program konferencji. Głos zabrała p. Tatiana Baczyńska z Muzeum Marynarki Wojennej, która zaproponowała zebrany krótką podróż wirtualną po muzeum dokumentującym dzieje marynarki, przypomina m.in. Oficerską Szkołę Marynarki Wojennej w Toruniu. Niezmiernie ciekawy okazał się temat „Mniejszości narodowe w garnizonach Toruń i Grudziądz w okresie międzywojennym” przygotowany przez dr. hab. Macieja Krotofila (IHiA UMK). Zasygnalizował m.in. takie zagadnienia, jak sposób ustalania poboru młodych ludzi do wojska, tak aby nie zostały zachwiane proporcje narodowościowe. Adam Paczuski (Narodowy Instytut Dziedzictwa – Oddział w Toruniu) „przeniósł” zebranych w inną epokę, przybliżając słuchaczom „Pułki Księstwa Warszawskiego w Toruniu 1807–1813”.

Zagadnienia związane z epoką napoleońską zawsze mogą liczyć na wdzięcznych słuchaczy. Profesor dr hab. Wiesław Sieradzan (IHiA UMK) w referacie pt. „Obiekty wojskowe jako czynnik rozwoju przestrzennego wybranych miast ziemi chełmińskiej od końca XVIII w. do początków XX w. w świetle zachowanych źródeł kartograficznych” zwrócił uwagę na fakt, że w wielu miastach, podobnie jak w Grudziądzu, obiekty wojskowe tworzyły całe dzielnice miasta, a ograniczenia budowlane związane z obecnością wojska i twierdzy nie były tak dotkliwe, jak sądzono.

Kolejne wystąpienie poświęcone zostało wojskowej architekturze sakralnej. W bogato ilustrowanym wykładzie dr hab. Piotr Birecki (Wydział Sztuk Pięknych UMK) zaprezentował „Kościoły garnizonowe Prus Zachodnich”, w tym kościół w Toruniu oraz w Grudziądzu, wymieniając ich projektantów, omawiając założenia tych projektów, wystrój wnętrz oraz zamiany, jakie zaszły po 1920 r., kiedy to kościoły te objęły katolickie parafie wojskowe.

Wystąpienie Mariusza Żebrowskiego (Muzeum im. ks. dr. Władysława Łęgi w Grudziądzu) miało zgoła inny charakter. Przedstawił on pokrótce „Nie tylko logistyczne zaplecze twierdzy Grudziądz”, ilustrując temat stosowną prezentacją. Podsumowując zagadnienie, zwrócił uwagę na fakt prostytucji w miastach garnizonowych, który stanowił pewien problem dla władz wojskowych zarówno w XIX, jak i XX w. Ostatni przed przerwą wy-

stąpił mgr Krzysztof Żabierek (Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy) z referatem pt. „Lotnicza Szkoła Bombardowania i Strzelania w Grudziądzu – kuźnia polskich asów przetworzy w II wojnie światowej”.

Po krótkim podsumowaniu części pierwszej konferencji zaproszono wszystkich obecnych na przerwę obiadową, która trwała do godz. 14.

Drugą część konferencji poprowadził prof. dr hab. Wiesław Sieradzan. Rozpoczął ją dr hab. Zbigniew Karpus, prof. UMK (Wydział Politologii i Studiów Międzynarodowych UMK), przedstawiając zaniebdwany temat „Jeńcy wojenni na terenie Pomorza w okresie I wojny światowej (1914–1918)”. W wystąpieniu tym odniósł się m.in. do statystyk mówiących o liczbie zmarłych żołnierzy rosyjskich i radzieckich pozostających w obozach jenieckich. Doktor hab. Sylwia Grochowina (IHiA UMK) omówiła „Wkroczenie Wehrmachtu do Torunia i zarząd wojskowy miasta (7 IX–25 X 1939)”, wyjaśniając wiele szczegółowych kwestii związanych z tym tematem.

Bogato ilustrowany referat nt. „Fortyfikacje niemieckie twierdzy Grudziądz i północnej części Pomorza Nadwiślańskiego z lat 1944–1945)” wygłosił lek. med. Włodzimierz Grabowski z Grudziądza, prezentując fragmenty niepublikowanej dotąd dokumentacji Naczelnego Dowództwa Niemieckich Sił Zbrojnych i Naczelnego Dowództwa Wojsk Lądowych. Kolejnym mówcą był prof. dr hab. Waldemar Rozynekowski (IHiA UMK), który wystąpił z referatem pt. „Parafia garnizonowa św. Katarzyny w świetle kroniki parafialnej z II połowy XX wieku”, w którym omówił zagadnienia związane z funkcjonowaniem parafii z punktu widzenia kronikarza.

Po krótkiej przerwie konferencję wznowiono wykładem dr. Roberta Rybaka (IHiA UMK) – „Początki wojskowego szkolnictwa morskiego w Toruniu” – podkreślającego rolę Pomorza w szkoleniu kadr oficerskich Marynarki Wojennej. Doktor Łukasz Nadolski (Muzeum Wojsk Lądowych w Bydgoszczy) przedstawił „Cmentarze i mogiły wojenne żołnierzy poległych podczas bitwy o Bydgoszcz w 1945”, wpisując się tym samym w dyskusję nad opracowaniem i zabezpieczeniem cmentarzy wojennych w Polsce.

Magister Anna Wajler (Muzeum Grudziądz) zaznajomiła słuchaczy ze zbiorami muzealnymi związanymi z tematem konferencji w referacie pt. „Wojsko w mieście. Zbiory poświęcone historii wojskowości w Muzeum im. ks. dr. Władysława Łęgi w Grudziądzu”, ilustrując wystąpienie przykładami obiektów muzealnych. Magister Bartosz Janczak (Centralne Muzeum Jeńców Wojennych w Łambinowicach-Opolu) zaprezentował frag-

ment życiorysu gen. Zygmunta Podhorskiego w referacie pt. „Gen. bryg. Zygmunt Podhorski ps. Zaza – komendant Centrum Wyszkozenia Kawalerii w Grudziądzu, jeniec Oflagu VII A Murnau” – przedstawił niezbrane szczegóły z biografii generała. Konferencję zakończył referat mgr. Pawła Pilarskiego (Toruń) pt. „63 Toruński Pułk Piechoty w świetle życia codziennego mieszkańców Torunia”; autor zwrócił uwagę na wpływ, jaki wywierał ten pułk na codzienne, a tym bardziej odświętne (wszelkie uroczystości w mieście z udziałem wojska) życie torunian.

W dyskusji odnoszącej się często do poszczególnych referatów, w której proszono autorów o bardziej szczegółowe wyjaśnienia, a odnosiło się to niemal do wszystkich wystąpień, dominowało przekonanie o celowości zorganizowania konferencji, która cieszyła się dużym zainteresowaniem autorów, a zagadnienia na niej omawiane były dotychczas w naszej historiografii zaniedbywane. Różnorodność tematów prezentowanych przez prelegentów znakomicie oddała rolę wojska wśród lokalnych społeczności – od ekonomicznej po rozrywkową.

Wśród słuchaczy – przez cały czas trwania konferencji obecny był p. Marek Sikora, wiceprezydent Grudziądza. Łącznie wzięło w niej udział ok. 150 słuchaczy, w tym uczniowie Akademickiego Liceum Ogólnokształcącego w Świeciu n. Wisłą, które posiada klasy o profilu wojskowym i policyjnym, oraz przedstawiciele Gimnazjum nr 5 w Grudziądzu. Konferencja podzielona na dwie części: przedpołudniową i popołudniową, zakończyła się ok. godz. 18, z niewielkim opóźnieniem.

Nad sprawami związanymi z organizacją konferencji czuwali pracownicy Muzeum im. ks. dr. Władysława Łęgi w Grudziądzu. Sekretariat konferencji prowadziła Marta Bolek-Maszewska. Nad poprawnym działaniem prezentacji uzupełniających wykłady prelegentów, w pierwszej części czuwał Marian Wesołowski, w drugiej – Marta Bolek-Maszewska.

Anna Wajler